

לדעתו עם רופאים שאומרים כדבריו למוכיו רוצ דעות לגבי רופאים אחרים עיי"ש, כרי דעת חולה כדעת רופא להכריע אם לרץ אם לא, מ"מ כ"ז הוא לענין עיקר צורך האכילה, אם לרץ הוא לאכילה זו, אם לא, ועיי"ש הוא דנאמר כך דלג יודע מרת נפשו, דהוא יודע אם לרץ הוא לאכול אם לא, אבל לענין הסכנה, אם יסתכן אם לא, צד דעת חולה לא מכרעת מידי, בקושי ר"ת דאע"פ חולים נביאים הם. או בקיאים הם, אלא דבאמת כרי אין לנו לריבין ככה לדעתו של חולה כלל לענין הסכנה אם יסתכן אם לא, דכיון דעכ"פ הוא חולה שיש בו סכנה, הרי היוכ"כ נדחה לו לכל לרבינו, ואין לנו לריבין לדון כלל אם יש במניעת אכילתו משום סכנה אם לא, ואנו דנין רק אם לרץ הוא לאכילה, וזו נחשבת אלו מכלל לרבי החולה, או אין לו צורך כלל באכילה זו, ולענין עיקר צורך האכילה, כרי דעתו של החולה מכרעת, דעיי"ש הוא דנאמר כך דלג יודע מרת נפשו, ומש"כ שפיר מאכילין אותו עפ"י עצמו, אולם כ"ז הוא אם כבר יודע הוא לנו לחולה שיש בו סכנה, שכבר השבח והיוכ"כ נדחין לו לכל לרבינו, אבל אם עדיין אין בו סכנה, רק שאנו דנין שמניעת האכילה תביאנו ליד סכנה, צד דעת חולה לא מכרעת מידי, ולענין הסכנה אם יסתכן או לא יסתכן, לא נאמר כך דלג יודע מרת נפשו כמ"ש, רק לרץ בקיאות דוקא, וזהו שכתב הרמב"ם חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביוכ"כ וכו' דכל דין זה הוא דוקא בחולה שיש בו כבר סכנה, שדינו שיוכ"כ נדחה לו לכל לרבינו, ולא בחולה שאין בו עדיין סכנה רק שאנו דנין שלא יצא ליד סכנה עיי"ש מניעת האכילה, וזהו לרץ דוקא דעת בקיאות אם יוכל לצוא ליד סכנה עיי"ש או לא וכמ"ש.

אולם כ"ז הוא לדעת הרמב"ם שסובר דחולה שיש בו סכנה מחללין עליו שבת לכל לרבינו, אף שאין במניעת אותו דבר סכנה. אבל יעיי"ש בב"י א"ח סימן שצ"ח ובתשובות הרדב"ם סימן אלף ר' שהביאו שיטת הבוצרים דאין מחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, רק באופן שיש סכנה במניעת דבר זה עצמו, אם לא יעשו לו עיי"ש בדבריהם, ולפי שיטת זו צ"ע מוכרח דהא דמאכילין אותו עפ"י עצמו הוא משום דממכין על דבריו של חולה גם לענין הסכנה וכמו שהבאנו למעלה מדברי הבג"מ שכתב כן להדיא בשם הרי"ר צ"ע ומקל"ת גאונים דהא דחולה אומר לרץ פירושו הוא שאומר אסתכן אם לא אוכל, דמפורש בזה דגם לענין הסכנה ממכין על דבריו של חולה. וה"כ י"ל דמחילתא אין צורך דוקא שיהי כבר חולה שיש בו סכנה, רק כל שהחולה אומר שיש חשש סכנה אם לא יאכל מאכילין אותו, ופליגי גם בזה על הרמב"ם, וי"ע בזה.

שוב ראיתי דין זה מפורש בשו"ע א"ח סי' שצ"ח ס"ה והוא מדברי הרמב"ם בתח"ס לענין שבת דגם לענין הסכנה מכניע דעתו של חולה וגם צמחה שאינה של חלל שאינו עדיין בחזקת חולה שיש בו סכנה ג"כ אם החולה אומר שצריך מפני הסכנה מחללין עליו את השבת, אולם לישנא דהרמב"ם לא משמע כן, וי"ע אם הרמב"ם פליג בזה על הרמב"ם או דלאו דוקא נקט חולה שיש בו סכנה, וי"ע בזה.

והנה ראיתי בגאון ז"ל כי מורה וצא בכל חולה שיש בו סכנה כגון מכה של חלל וכדומה שיאכילו אותו ביוכ"כ כל לרבי ולא פחות מכשיעור, ואמר בטעם דכיון שהוא כבר חולה שיש בו סכנה הרי יוכ"כ נדחה לו לכל המועיל יותר לרפואתו שכלל זה גם חזוק גופו, וכיון דשיעור שלם יותר טוב לחולה ממילא דגם זה בכלל פקריי שדוחה יוכ"כ, ודברי השו"ע דמאכילין אותו פחות פחות מכשיעור קיימי רק על חולה שעדיין אין בו סכנה רק שברפא

אסורין, וכי"ע כמ"ש דשנחנו אלו ואלו דכולי דין רה"י צ"י, ה"כ יש כאן גם איסור דיוורין, וממילא דאין הקורא מועיל. להלכס זה מכה, ולענין איסור דיוורין צ"ע דוקא שני פסין כמ"ש, ועל כן אסרי אהדי ואלו ואלו אסורין, אבל כשהחיותים לא נחנו דנשאר מקומם כרמליה, ה"כ ממילא דאין כאן לאיסור דיוורין כלל, דלא שייך איסור דיוורין רק ברה"י, על כן שפיר מועיל הקורא שנחנו באלמנא במצוי להחיר מאיסור רשויות כדן מצוי שיתר צלחי וקריה. ועיין בלשון הרא"ש שם שכתב עממא דאין בחיותים חוכרים על הפנימים כשלח נחנו קורחם דהוא משום דכיון דאסורים לעטל במצוי אין אסורין עליהם, ולפי"ז לא שייך זאת במקום פטור רק בכרמליה בלבד, אולם מדברי הרמב"ם נראה דכל עיקר הקנאה דעירוב דין דיוורין לא שייכה רק ברה"י בלבד. מעיקר דין, ולכ"כ כתב מצוי שיש לו לחי או קורח וכמ"ש.

הלכות שביתת עשור

פ"ב הלי"ח חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביוכ"כ וכו' מאכילין אותו עפ"י עצמו עד שיאמר דיו עכ"ל, מפשטות לשון הרמב"ם משמע דכל דין זה דמאכילין אותו עפ"י עצמו כיוון דוקא כשידוע לנו בלא דבריו שהוא חולה שיש בו סכנה, אבל אם עדיין אין בו סכנה רק שהחולה אומר שמניעת האכילה תביאנו ליד סכנה בזה לא נאמר דאין דמאכילין אותו עפ"י עצמו, וי"ע בזה.

והנה מקור דין זה הוא ביומא דף פ"ב דתנן שם חולה מאכילין אותו עפ"י בקיאות ואם אין שם בקיאות מאכילין אותו עפ"י עצמו עד שיאמר די, ובסוגיא שם משום דלג יודע מרת נפשו, ונאמן גם לגבי רופאים עיי"ש, ולכאורה לפי טעם זה כרי אין צורך שיהי כבר חולה שיש בו סכנה, ועוד דהמשנה כרי כללה לדין זה דמאכילין אותו עפ"י עצמו, בכדי כך דמאכילין אותו עפ"י בקיאות, והתם הלא בכל גוהי מאכילין אותו כל שהרופאים אומרים שיש סכנה בדבר אם לא יאכל, אף אם עדיין אינו חולה שיש בו סכנה, ולרץ ביאור דעת הרמב"ם בזה.

והנה בבג"מ שם הביא פלוגתא רש"י ור"ת צדק דחולה אומר לרץ, דשיעור רש"י היא דהיינו דוקא כשהחולה אומר אסתכן אם לא אוכל, ור"ת הקשה עיי"ש דאע"פ חולים נביאים הם או בקיאים הם, עיי"ש בדברי הבג"מ באריכות. ואשר יראה בשיטת הרמב"ם בזה, דהנה צ"ע מכלי שבת כלי"א כתב הרמב"ם ח"ל חולה שיש בו סכנה עושין לו כל לרבינו בשבת וכו' כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה כרי הוא כחול לכל הדברים שהוא לרץ להם עכ"ל, ויעיי"ש במ"מ צד"י י"ד שם שדקדק מדברי הרמב"ם דכל שהוא חולה שיש בו סכנה כרי השבת נדחית לו לכל לרבינו אף אם אין במניעת אותו דבר סכנה, וכמו שכתב כרי הוא כחול לכל הדברים שהחולה לרץ להם, דמשמע דאפילו אין במניעת דבר זה סכנה, עיי"ש בדברי המ"מ, ולפי"ז גם ביוכ"כ אם רק החולה עצמו יש בו סכנה, אין לנו לריבין לדון כלל אם יסתכן במניעת האכילה אם לא, רק כל שיש צורך להחולה באכילה, וזו מכלל לרבי החולה, כרי היוכ"כ נדחה ומאכילין אותו, כמו בשבת דמחללין לכל לרבינו לדעת הרמב"ם, ולפי"ז נראה לומר, דכ"ל להרמב"ם דהא דמבואר בסוגיא דיומא דלג יודע מרת נפשו, ודעת חולה כדעת רופא בזה, כן אם החולה אומר לרץ, אי, כן אם הוא אומר איני לרץ, וכמבואר בסוגיא שם דגם באומר איני לרץ מלרפין

שהרפא אומר שאם לא יאכלו אותו ציוה"כ יכבד עליו החולי ויבאחן כלשון השו"ע בחתחת הכימון שם, דמלא דכל הסכנה היא רק מחמת מניעת האכילה בלבד וזוהי כיון דאפשר למנוע סכנה זו גם ע"י פחות מכשיעור אסור להאכילו שיטור שלם, אבל בחולה שכבר יש בו סכנה כל מה שמועיל יותר להחילה נקריב רפואתו ולחיותו להסיר ולמנוע סכנת מחלתו בכל בכלל סכנה ופקו"ג שדוחה שבת ויוה"כ, ואין לנו לריבין לדון כלל אם מניעת האכילה תזיקו ותיבאלו לדידי יותר סכנה עכ"ל, וגרסה שהדברים מפורשים בן בספר החינוך מזה ש"ג שאמר שכח דין השיעורין לענין חיובא דיוה"כ כתב ח"ל ולפיכך מי שהוא חולה אפי"פ שאין בו סכנה גמורה אם יכיר חלש הרבה ראוי להאכילו ולהשקותו מעט מכשיעור שאמרו עכ"ל, ויפ"ש במה"מ שכח ע"ז ח"ל נראה מדברי הרה"מ דיש חילוק בין כשיעור דאין מאכילין אלא במקום סכנה ופחות מכשיעור מאכילין אף במקום שאין סכנה ובאמת לא ראיתי חילוק זה בשום מקום דודאי אין שום איסור חורב בזה באין סכנה וכי עכ"ל. חולם נראה פשוט וגם החינוך קמייני באופן שיש סכנה בדבר אם לא יאכל, אלא דבר לומר דאם הוא כבר חולה שיש בו סכנה גמורה באופן שניתן יוה"כ לידחות אללו מחמת עמם החולי עלמו ע"ז לא נאמר הדין דמאכילין אותו פחות מכשיעור רק עושין לו כל לרצונו כפי שיותר טוב לו, רק אם החולי עלמו אין בו סכנה גמורה אלא שהוא חלש הרבה שמניעת האכילה תוכל להביאו לדידי סכנה אז הוא דמאכילין אותו רק פחות פחות מכשיעור למנוע הסכנה הבאה ממניעת האכילה, וכן בן דברי האמרי"ר.

[הוצא מחכמה]

איסור חפלא, ודבר זה מפורש להדיא מלשון הרמב"ם שם שכח ז"ל ואסרו חכמים לאכול חמץ מחתחת שבת וכו' ומחתחת שבת ששית יכיר החמץ אסור באכילה ובהגיה כל שבת ששית מד"ם ושאר היום משביעות ולמעלה מה"מ שבת חמישית אין אוכלין בה חמץ גזירה משום יום המעון עכ"ל, הרי דחלקיקו לתרתי דמשעב ששית ולמעלה החמץ אסור מד"ם כמו שאסור בשאר היום מה"מ, והיו בכלל חמץ של דבריהם, ואיסורו בשבת חמישית דין אחר יש לו, ואינו עדיין בכלל חמץ של דבריהם, ויותר מה מפורש בדבריו בכל"י שם שכח ז"ל הא למדת שמוחר לאכול חמץ ציוס ארבעה עשר עד כוף שבת רביעית ואין אוכלין בשבת חמישית וכו' והאכל בשבת ששית מתן אותו מכת מדרות והאכל מחתחת שבת שביעית לוקה עכ"ל, הרי דעד שבת ששית גם מכת מדרות ליכא, והיינו כמש"כ דמחתחת ששית איסור חמץ שלו כאיסורא דחמץ של שאר היום, רק דזה איסורו מה"מ ולוקה עליו, וזה איסורו מד"ם ואין בו רק מכת מדרות של דבריהם, אבל איסורו בשבת חמישית הוא דין אחר לגמרי, ואין בו גם מכת מדרות. ולפי"ז זהו גם יסוד הדין דחולין לא אוכלין ולא שורפין בשבת חמישית, משום דהחמץ אינו אסור עדיין באיסור חפלא גם לענין אכילה, ולכ"י אינו כ"י עדיין משום איבוד קדשים, משא"כ בשבת ששית דכבר הוא אסור מדרבנן באיסור חפלא דדין חמץ של דבריהם שזר מותר לשורפו, ולא כ"י עוד בכלל איבוד קדשים, כיון דכבר הוא חפלא של איסור מדבריהם וכמש"כ.

ועיין צירושאמי פ"ק דפסחים דמבואר שם דל"י בשבת חמישית אם הפריש ממנה חרומה לא קדשה, ולכאורה מבואר מה להדיא דגם משעב חמישית החמץ אסור באיסור חפלא, ודלא כמש"כ בדעת הרמב"ם, ולי"ע.

הלכות חמץ ומצה

2008

פ"א הל"ט שבת חמישית אין אוכלין בה חמץ גזירה משום יום המעון וכו' ואינו אסור בהגיה בשבת חמישית לפיכך חולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בזה מחמת שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפין עד שחגיג שבת ששית ושורפין בכל עכ"ל, מקור דבר זה הוא בפסחים דף י"א דחק שם ר"י אומר אוכלין כל ארבע וחולין כל חמש ושורפין בחתחת ששית, חולם יפ"ש צפירש"י דהביאור הוא דכל חמש החמץ מותר בהנאה ולכ"י אין שורפין משום דיכול להאכיל לזכמתו, ובדברי הרמב"ם מבואר דקאי על חמץ של קדש כמו לחמי תודה וכיוצא, וע"ז הוא דחנן דשעב חמישית חולין לא אוכלין ולא שורפין, והיינו משום דהרמב"ם מפרש להך דחולין כל חמש דר"ל דעד שש אסור לשורף וזה דוקא בחמץ של קדש בלבד משום איבוד קדשים ולא שייך זאת בחמץ של חולין. אבל ל"ע עיקר הביאור בזה, למד אסור לשורפו בשבת חמישית כיון דכבר נאסר באכילה, וכי שריפה לחמי תודה באיסור הנאה תליא, הלא לחם תודה לא ניתן רק לאכילה בלבד ולא לשאר הנאות, ומה בין שבת חמישית לשבת ששית לענין זה, ומאחר דאיסור אכילה של חמץ מחתחת משעב חמישית, למד לענין שריפה אסור לשורפו עד שבת ששית, ואחרי איבוד קדשים יש בזה כיון דכבר הוא אסור באכילה, ולפיכך ביאור הדין דחולין ולא שורפין לדעת הרמב"ם.

והנראה דדעת הרמב"ם היא, דבאמת עיקר איסורא דחמץ בהחפלא גם לענין אכילה מחתחת רק משעב ששית בלבד, דאין חילוק כלל בעיקר איסורא דחמץ בין אכילה להנאה, ואף דחכמים אסרו לאכול בשבת חמישית גזירה משום יום המעון, מ"מ אין זה עדיין עיקר איסור חמץ, ואין זה

פ"ז הל"ה וכן פת סלח נקי ציורו כ"י זו מותרת ויוצא זה יד"מ בפסח ואין אומרים בה אין זה לחם עוני עכ"ל, לישנא דמותרת שכח הרמב"ם ל"ע דאטו לחם שאינו לחם עוני איסור יש בו, וכלא כל הדין דלחם עוני נאמר רק לענין לנאת בו יד"מ מזה, ומה זה שבוסיף הרמב"ם שיהא מותרת, ולי"ע.

והנה ז"ל הרמב"ם צפ"כ שם כל"כ וציוס הראשון אסור לגמ' ולקטף אלא במים בלבד לא משום חמץ אלא כדי שיהא לחם עוני וציוס הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני עכ"ל, והנראה מדברי הרמב"ם, דהדין דלחם עוני אין זה רק תנאי בהחפלא של מלך דכל שאינו לחם עוני לאו שמת מלך לנאת בה יד"מ מזה, דא"כ מאי שייטי דדין זה להחזירו הכא צפ"כ דלא מייירי כלל מדין חובת אכילה מזה, רק מדין אכילה חמץ ומדין איסור וביהר מה מותר לאכול בפסח ומה אסור, וגם מה זה שבוטל להשמיטו דלא צפין לחם עוני רק ציוס ראשון בלבד, הלא מבואר הוא דמלוא אכילה מזה היא רק צילול ראשונה, אלא ודאי נראה מדברי הרמב"ם דהדין דלחם עוני הוא דין צפ"כ, וכמו שכח בלשון דציוס ראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני, הרי דזהו מילתא צפ"כ שצריך להיות זכרון לחם עוני, ובאמת כ"י שייך זה גם בשאר ימי הפסח, אלא דכך הוא דינא דמלוא זכרון לחם עוני הוא רק ציוס ראשון בלבד, וכן מורה לשון צפ"כ שם כל"כ שכח שם ח"ל אבל אין לשון אוחב ציון או צשמן או חלב משום לחם עוני כמו שבארנו ואם לא ואכל לא יאא י"מ עכ"ל, הרי דחלקן לשמים, דאין לשון אוחב משום לחם עוני ואם לא ואכל לא יאא י"מ, ואם כל יסוד הדין דלחם עוני הוא זה תנאי בהחפלא של מלך מזה, דהו"ה שחשבת מלך לענין כמלך, א"כ מה זה דקאמר